

Právnická fakulta Masarykovy univerzity
Právo a mezinárodní obchod
Katedra mezinárodního a evropského práva

Bakalářská práce

**Režim nejvyšších výhod v právu Světové
obchodní organizace**

Daniel Frolek

2013/2014

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Režim nejvyšších výhod zpracoval samostatně. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použil k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.

.....

Poděkování:

Děkuji JUDr. Kláře Drličkové, Ph.D za ochotu a pomoc při zpracování této práce za cenné připomínky, rady a postřehy.

Abstrakt a seznam klíčových slov

Abstrakt

Cílem této práce je zpracovat téma Režim nejvyšších výhod v právu Světové obchodní organizace. V první části práce jsem se zaměřil na historický vývoj doložky nejvyšších výhod, ve druhé jsem se snažil popsat doložku v mezinárodních smlouvách GATT a také GATS a TRIPS, protože současná Světová obchodní organizace nezaštiťuje pouze obchod se zbožím, ale rovněž obchod se službami a ochranu práv k duševnímu vlastnictví. V poslední části uvádím příklad fungování režimu nejvyšších výhod v praxi.

Klíčová slova

Režim nejvyšších výhod, doložka nejvyšších výhod, mezinárodní obchod, Světová obchodní organizace, nediskriminace, Všeobecná dohoda o clech a obchodu, GATT 1947, GATT 1994, GATS, TRIPS, obdobný výrobek

Abstract

The aim of this thesis is analyzing the concept the Most Favourable Nation (Treatment) in the law of WTO. The first part is focused on the historical evolution of the MFN, the second part describes MFN in the international treaties GATT and also GATS and TRIPS, because the WTO in the current form is covering the trade with products and trade with services and intellectual property rights as well. In the last part of the thesis are described two cases with MFN in practice.

Key words

Most Favourable Treatment, Most Favoured Nation clause, MFN, international trade, World Trade Organization – WTO, non-discrimination General Agreement on tariffs and trade - GATT, GATT 1947, GATT 1994, GATS, TRIPS, like product

Obsah

Abstrakt a seznam klíčových slov.....	4
Úvod.....	6
1 Historický vývoj mezinárodního ekonomického práva	8
1.1 Od starověku po Bretton - Woods	8
1.2 Od GATT 1947 po vznik WTO	10
2 Vývoj režimu (doložky) nejvyšších výhod.....	13
3 Doložka nejvyšších výhod ve Všeobecné dohodě o clech a obchodu.....	17
3.1 Definice	17
3.2 Výhody spojené s udělením nejvyšších výhod	18
3.3 Problémy režimu nejvyšších výhod.....	19
3.4 Výjimky z režimu nejvyšších výhod	20
4 Doložka nejvyšších výhod ve Všeobecné dohodě o obchodu se službami	25
4.1 Definice	25
4.2 Výjimky.....	26
4.3 Hlavní rozdíly mezi doložkou v GATT a GATS.....	26
4.4 Aktuální situace.....	27
5 Doložka nejvyšších výhod v Dohodě o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví.	28
5.1 Vývoj mezinárodní ochrany práv k duševnímu vlastnictví od Pařížské úmluvy po TRIPS	28
5.2 Definice	29
5.3 Výjimky z režimu nejvyšších výhod	30
5.4 Hlavní rozdíl od GATT	31
5.5 Aktuální problémy doložky v TRIPS.....	31
6 Konkrétní příklady fungování režimu nejvyšších výhod v právu WTO.....	33
6.1 Řešení sporů v rámci WTO	33
6.2 Příklad č. 1 Indonésie a opatření postihující automobilový průmysl.....	34

6.3	Případ č. 2 Thajsko: Spor o vývozu tuňáků do Evropského společenství	36
	Závěr	38
	Seznam použitých pramenů.....	39
	Seznam použitých zkratek.....	41

Úvod

Odstranění všech forem protekcionismu a diskriminace je hlavním cílem Mezinárodní obchodní organizace (dále jen WTO). Nástrojem, jak těchto cílů dosáhnout je, kromě režimu národního, především doložka nejvyšších výhod (dále jen doložka) resp. udělení režimu nejvyšších výhod (dále jen režim). V praxi to znamená, že „v rámci dohod WTO, země nesmějí nijak diskriminovat své obchodní partnery. Pokud tedy země udělí někomu zvláštní výhody, jako například nižší sazbu cla pro některé výrobky, musí být tyto výhody uděleny i všem ostatním členům WTO“.¹

„Členové různých společenství spolu obchodovali už od počátku vývoje lidské společnosti“.² S narůstajícím objemem obchodu a s rozšiřujícím se sortimentem obchodovaného zboží narůstala potřeba tento obchod regulovat. Zpočátku jako nástroj regulace sloužily bilaterální smlouvy. V nich se začínají objevovat určité výhody, které si navzájem smluvní strany poskytují, které ovšem znevýhodňují strany ostatní. Se vznikem multilaterálních mezinárodních smluv a především Všeobecné dohody o clech a obchodu³ (dále jen GATT), z roku 1947 a posléze GATT 1994⁴ a vznikem WTO jako nejvyššího subjektu regulace mezinárodního obchodu se objevuje snaha tato znevýhodnění či diskriminaci omezit. WTO si dokonce odstranění všech forem diskriminace a protekcionismu klade za svůj hlavní cíl. Nástrojem k uskutečnění těchto cílů se staly především režim národní a režim nejvyšších výhod. A právě režimem, jako základním nástrojem boje

¹ Zdroj: Oficiální stránky WTO [citováno 17. 5. 2014] dostupné z:
http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/fact2_e.htm

² Šturma, P., Balaš, V. *Mezinárodní ekonomické právo*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 6.

³ Předpis č. 59/1948 Sb. Vládní vyhláška, kterou se uvádí v prozatimní platnost Všeobecná dohoda o clech a obchodu. Digitální knihovna Poslanecké sněmovny parlamentu ČR. Dostupné na:
www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0415_00.htm [citováno 17. 5. 2014]

⁴ Předpis č. 191/1995 Sb. Dohoda o zřízení Světové obchodní organizace. Úřední věstník evropské unie. Dostupné na:
http://ec.europa.eu/translation/czech/guidelines/documents/wto_agreement_cs.pdf [citováno 17. 5. 2014]

WTO, či jejích předchůdců, proti protekcionismu a diskriminaci, se bude zabývat tato bakalářská práce.

Tato práce se snaží ověřit hypotézu, že režim nejvyšších výhod je vhodným nástrojem k odstranění nediskriminace v oblasti mezinárodního obchodu se zbožím, službami a právy k duševnímu vlastnictví.

Cílem mé bakalářské práce je, na základě dostupné literatury a relevantních internetových zdrojů zpracovat téma Režim nejvyšších výhod v právu Světové obchodní organizace jako jistou záruku odstranění diskriminačních opatření v mezinárodním obchodu. Chtěl bych se zmínit o vývoji režimu (doložky) od jeho prvního využití v mezistátním či nadnárodním obchodu, přes předchůdce dnešní WTO, tedy především GATT 1947, až po globální mezinárodně - obchodní současnost která je zastupována právě WTO, resp. jejím právem. Dále se budu věnovat režimu v mezinárodních smlouvách GATS a TRIPS, neboť současná WTO, kromě mezinárodního obchodu se zbožím, reguluje též oblast mezinárodního obchodu se službami a právům k duševnímu vlastnictví. Je rovněž nutno zmínit výjimky z těchto režimů, které jsou nemalé a vzhledem k rozsahu současného mezinárodního obchodu pravděpodobně nevyhnutelné.

Jako metodu zpracování jsem zvolil metodu analýzy a deskripce na základě dostupné literatury a relevantních internetových zdrojů.

1 Historický vývoj mezinárodního ekonomického práva

Tato kapitola se ve stručnosti zabývá vývojem mezinárodního ekonomického práva od počátku existence prvních forem mezinárodního obchodu až po současnost. Pokud budeme hovořit o vývoji doložky, resp. režimu, je potřeba alespoň ve stručnosti zmínit historické okolnosti, které vedly k jejich současné podobě a postavení v rámci WTO.

1.1 Od starověku po Bretton - Woods

„Historie obchodování jako cílené činnosti, jejímž předmětem je směna zboží či služeb, sahá hluboko do minulosti lidstva.“⁵ Mezinárodní obchod, samozřejmě v jiné podobě, než v jaké jej známe dnes, existoval dávno ve starověku. Propojenost starověkého světa byla na tehdejší přepravní a pochopitelně i na komunikační možnosti mimořádná, přestože obchodované zboží bylo omezeno pouze na luxusní předměty či nedostatkové suroviny (руды, koření apod.). Archeologické nálezy dokládají bohatý obchod například ve Staré říši v Egyptě, na území někdejší Foinikie a nesmíme zapomenout na starověké Řecko či Řím. Postupem času docházelo ke změnám, jak v obsahu činnosti - původní barterový systém (Výměna zboží nebo služeb za jiné zboží či služby bez použití peněz)⁶ byl nahrazen systémem peněžním - tak v druhu obchodovaného zboží, či směřování obchodních cest. Dosah obchodování byl postupně rozšířen z tras Evropa - Blízký východ či Afrika, dále do Orientu, s rozvojem námořní dopravy, a v souvislosti s „objevením Ameriky“, i o trans-atlantickou oblast. S rozvojem námořní dopravy přibyl do sféry mezinárodního obchodu významný fenomén a to sice kolonialismus. *„Kolonialismus je postupné rozšiřování vlivu a hranic státu na určitém (většinou zámořském) území, které z morálních nebo historických důvodů považuje stát za oprávněný cíl svoji expanze.“⁷* V souvislosti s kolonialismem se do popředí světového obchodu dostávají

⁵ ROZEHNALOVÁ, Naděžda a kol. *Právo světové obchodní organizace a další kapitoly z mezinárodního ekonomického práva*, Brno: Muni Press, 2012, s. 8.

⁶ Zdroj: Wikipedia [citováno 17. 5. 2014] dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Barterový_obchod

⁷ Zdroj: Wikipedia [citováno 17. 5. 2014] dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kolonialismus>

země úspěšné v dobývání zámořských území. Jedná se především o evropské země jako Anglie, Francie či Španělsko, ale i o „nováčky“ mezi velmocemi jako je Holandsko nebo Portugalsko. Koloniální vývoj a rozdělení světových sfér pak vrcholí v 19. století, již za účasti nově vzniknuvšího silného hráče na poli mezinárodního obchodu, a sice Spojených států amerických (dále jen USA). Nejvýznamnějšími mocnostmi však stále zůstávají Francie a Velká Británie, jejichž zájmy výrazně ovlivňují dění na evropském kontinentu. A právě v 19. století také dochází k formování světové ekonomiky. S vývojem nových technologií především v dopravě či komunikaci, dochází k výraznému nárůstu globálního obchodování. Zatímco v předchozích stoletích převládá v obchodní politice silný protekcionismus, ovlivněný především politikou *merkantilismu*.⁸ V 19. století přichází odklon od této teorie, načež za průlom je považována obchodní smlouva mezi Francií a Velkou Británií, tzv. pakt Cobden – Chevalier z roku 1860. Zde se poprvé objevuje jasně formulovaná doložka. Podrobněji se této smlouvě budu věnovat níže. Tato smlouva a smlouvy podobného typu vedly k jistému uvolnění do té doby silného protekcionismu a položily základ nejen k uvolnění mezinárodního obchodování, ale také ke vzniku nových, liberálních ekonomických koncepcí, jako příklady můžeme uvést Teorii absolutních výhod A. Smithe, či Teorii komparativních výhod Ricarda a Torrense.⁹ Toto uvolnění však netrvá dlouho. Roku 1879 se v Německu vrací ke slovu silný protekcionismus pod vlivem politiky kancléře Bismarcka, a dochází ke zvýšení celních tarifů. Na konci 19. století, konkrétně v roce 1892 pak následuje Francie a navíc končí platnost řady mezinárodních smluv, což má za následek faktické přerušení snah o liberalizaci světového obchodu. Mezinárodní obchodní vztahy pak významně narušila první světová válka a rovněž ekonomické krize ve 20. a 30. letech minulého století. Ve snaze ochránit domácí ekonomiku státy uplatňovaly politiku protekcionismu a ochrannářská opatření. Příkladem je třeba tzv. Smooth-Hawley Tariff Act z roku 1930. Jistý obrat nastává v roce 1934 a je spojen se jménem prezidenta F. D. Roosevelta (v úřadu 1933-45). Ten na základě Reciprocal Trade Agreement Act, získal od Kongresu USA možnost administrativně

⁸ Hospodářská doktrína, jejíž kořeny lze nalézt až ve 14. století. Obsahovala řadu doporučení pro panovníky, mimo jiné i podporu velkých vývozních monopolů, které se podílely na udržení vysokých exportních cen.

⁹ Šturma, P., Balaš, V. 2013, op. cit., s. 6-9.

sjednávat reciproční obchodní dohody, které obsahují doložku. Nutno dodat, že této možnosti bylo v následujících letech hojně využito.

Touto dobou už také narůstá jistá aktivita na půdě Společnosti Národů, které mají vést k založení globální obchodní organizace. Tyto aktivity byly přerušeny s nástupem druhé světové války, nicméně již v roce 1944 začala mezinárodní konference v americkém Bretton Woods, kde byly položeny základy multilaterálního systému s výrazným liberalizačním prvkem (tzv. Brettonwoodský systém). Byly zde položeny základy Mezinárodního měnového fondu (IMF) a Světové banky (IBRD). V plánu bylo i založení třetí instituce a to sice WTO, ta si však musela na svůj vznik počkat ještě dalších padesát let.

1.2 Od GATT 1947 po vznik WTO

Zpočátku GATT 1947¹⁰ plnila pouze funkci jakési provizorní obchodní organizace či mezinárodní smlouvy. Ve skutečnosti však nebyla ani organizací ani mezinárodní smlouvou. Jako smlouva nikdy nevstoupila v platnost a byla vždy až do roku 1995 provizorně prováděna Protokolem o prozatímním provádění¹¹. Nikdy ostatně ani nebylo zamýšleno, že by se GATT 1947 stala organizací. Nicméně poté, co ztroskotaly snahy o vznik mezinárodní obchodní organizace, pozornost států se soustředila právě na GATT 1947, v níž spatřovala jistou alternativu k mezinárodní obchodní instituci, prostřednictvím které mohou řešit své obchodní problémy. „*Je pozoruhodné, že se GATT, tedy poměrně nestálé instituci s tolika vrozenými vadami (tzv. defekty zrození) podařilo přežít téměř padesát let*“.¹² a navíc dosáhnout značných úspěchů při procesu liberalizace světového obchodu.

Protokol o prozatímním provádění vstoupil v platnost 1. 1. 1948. Účast v GATT 1947 tak byla závislá na přistoupení k protokolu, který vyžadoval předběžný souhlas dvou třetin smluvních států. Činnost GATT 1947 byla realizována prostřednictvím tzv. kol (rounds). Tato kola byla v podstatě konferencemi,

¹⁰ Předpis č. 59/1948 Sb.

¹¹ Zdroj: WTO- Protocol of provisional Application to the General Agreement on Tariffs and Trade. Dostupné např. na: www.wto.org/english/res_e/booksp_e/gatt_ai_e/prov_appl_gen_agree_e.pdf

¹² Šturma, P., Balaš, V. 2013, op. cit., s. 157.

nazvanými podle místa konání, popřípadě podle osoby, která tato jednání vyvolala či ovlivnila. „Nejvýznamnějším bylo tzv. Uruguayské kolo, v jehož rámci došlo ke vzniku nové mezinárodní organizace, tedy WTO“.¹³

Co se GATT 1947 povedlo? Především znamenala základ právní regulace světového obchodování. Podařilo se výrazně rozšířit členskou základnu z 23 zakládajících členů na současný počet zahrnující podstatnou část států světa. Samozřejmě je třeba zmínit vliv GATT 1947 na liberalizaci světového obchodu a redukci celních tarifů.

Za právního nástupce GATT 1947 je považována WTO. Vznikla na základě multilaterální mezinárodní dohody tzv. Marakéšské smlouvy z roku 1994, přijaté během Uruguayského kola a svou činnost zahájila oficiálně 1. ledna 1995. Členské státy GATT 1947, jejichž počet se stále rozrůstal, si uvědomovaly potřebu přetvořit současný stav, zastřešený pouze provizorní smlouvou na silnou instituci s právní subjektivitou a pevnou organizační strukturou. GATT 1947 navíc regulovala pouze obchod se zbožím, v případě WTO je záběr daleko širší. Kromě GATT 1994 zastřešuje i další vícestranné dohody, regulující mimo jiné i obchod se službami či oblast práv duševního vlastnictví. Všechny dohody jsou uvedené v jednotlivých přílohách Dohody o zřízení WTO.¹⁴ Počet členů se postupem času rozrostl až na současných 159¹⁵ a přesto, že je WTO nejmladší ze současných mezinárodních organizací, je považována za jednu z nejvlivnějších a je hlavní organizací, co se týče formování pravidel pro regulaci mezinárodního obchodu. Sídlem se stala Ženeva, v čele stojí Generální ředitel, od roku 2013 je jím Brazilec Roberto Azavedo¹⁶.

„V současnosti probíhá kolo multilaterálních jednání o liberalizaci mezinárodního obchodu, tzv. „Rozvojová agenda z Dauhá“ (Doha Development Agenda — dále jen DDA), které bylo zahájeno již v roce 2001 na IV. ministerské konferenci v katarském Dauhá a jehož hlavním cílem je snížení obchodních bariér,

¹³ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Právo mezinárodního obchodu*. Praha: Wolters Kluwer a.s., 2010, s. 67.

¹⁴ Dohoda o zřízení WTO [citováno 17. 5. 2014] dostupná např. na:
http://ec.europa.eu/translation/czech/guidelines/documents/wto_agreement_cs.pdf

¹⁵ Poslední vstoupivší je Vanuatu a to v srpnu 2012. Zdroj: WTO [citováno 17. 5. 2014], dostupné na:
http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm

¹⁶ Zdroj: WTO [citováno 17. 5. 2014], dostupné na:
http://www.wto.org/english/thewto_e/dg_e/dg_e.htm

*zjednodušení mezinárodní obchodní výměny a dosažení větší prosperity jednotlivých členských zemí WTO. Mezi nejvýznamnější projednávané oblasti DDA patří liberalizace obchodu zemědělských produktů, nezemědělských výrobků a služeb. Specifickým rysem DDA je rozvojová dimenze, jejíž podstatou je poskytnutí větších výhod rozvojovým a nejméně rozvinutým zemím s cílem urychlení jejich hlubšího zapojení do systému světového obchodu.*¹⁷

¹⁷Zdroj: Ministerstvo zahraničních věcí [citováno 18. 5. 2014] dostupné z:
http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/multilateralni_spoluprace/wto_svetova_obchodni_org_anizace/index.html

2 Vývoj režimu (doložky) nejvyšších výhod

Tato kapitola pojednává o vývoji nejvyšších výhod, které tvoří základní stavební kámen práva WTO. Je zde popsán přechod od podmíněné formy doložky, která paradoxně měla spíše diskriminační charakter až po současnou formu nepodmíněné doložky, která je naopak považována za hlavní nástroj k odstranění diskriminace.

Jak již bylo řečeno výše, hlavním cílem WTO je odstranění všech forem diskriminace a protekcionismu v mezinárodním obchodě. Nástroji, které jí k tomu slouží, jsou především dva typy režimů. Za prvé se jedná o režim národní (též režim národního zacházení), který na vnitrostátní úrovni zajišťuje stejné zacházení s obdobnými výrobky pocházejícím ze smluvních zemí dohody jako s výrobky domácími. Kromě tohoto režimu právo WTO používá ještě tzv. režimu nejvyšších výhod (dále jen režim), ve smlouvách zaštitěný doložkou. Ten můžeme stručně definovat jako vzájemný závazek států (učiněný zejména formou doložky k mezinárodní obchodní smlouvě), „*poskytovat rovné zacházení s obdobnými výrobky pocházejícími z území ostatních členů WTO tak, aby měly všechny subjekty stejnou příležitost k mezinárodní směně*“¹⁸.

Se smlouvami zahrnujícími doložku, samozřejmě v jiné podobě než dnes, se můžeme setkat již ve 12. století, ačkoliv samotný pojem nejvyšší výhody se objevil až na konci století sedmnáctého. V době mezi jedenáctým a třináctým stoletím často šlechticové, zaručovali různým obchodníkům z různých zemí obdobná práva. Po vzniku klasických suverénních států, si tyto státy poskytovaly tato práva i mezi sebou navzájem. Nutnost doložky pak nejvíce vyplynula s růstem světového obchodu v 15. a 16. století. V této době Anglie a Holandsko soupeřily se Španělskem a Portugalskem, a Francouzi se Skandinávci, s Hansovními městy a Italskými republikami. Každá země hledá maximum výhod pro svůj obchod, a na oplátku, samy jsou nuceny k jistým ústupkům. Nejprve byly doložky používány jako „*páka*

¹⁸ ROZEHNALOVÁ, Naděžda a kol. 2012, op. cit., s. 8.

k nátlaku na ostatní státy, nicméně postupně se začaly vyskytovat v koncesích poskytovaných více státům“¹⁹.

Trend, směřující k širokému uplatnění doložky nutně přišel spolu s úpadkem merkantilismu. Merkantilistický pohled, který říká, že „*v každé obchodní směně jeden národ vítězí a jiný je poražen*“²⁰ nelze sloučit s konceptem recipročních dohod nezbytným pro poskytnutí doložky.

„Nepodmíněna forma doložky, zaručující rovné zacházení bez požadavku přímé reciproční kompenzace byla používána výhradně až do konce 18. století. Podmíněný typ doložky, tedy rovné zacházení ovšem s adekvátní kompenzací byl zaveden až v roce 1778 v USA. Během první poloviny 19. století pak byla podmíněná forma naprosto běžným typem prakticky po celém světě. Nepodmíněná doložka se do mezinárodních obchodních smluv vrátila ve druhé polovině 19. století, ruku v ruce s vlnou liberalizace, která zasáhla v této době Evropu. Používání nepodmíněné formy doložky bylo v přímém souladu se současnou obchodní náladou“.²¹

Zatímco evropské země se definitivně navracely k nepodmíněné formě, přístup USA byl neměnný až do roku 1923. Je třeba poznamenat, že pouze malá část amerického obchodu byla ovlivněna recipročními smlouvami zahrnujícími podmíněnou doložku. Výhodou těchto recipročních smluv bylo to, že poskytovaly snížení hlavních poplatků. USA však nadále vytrvale uplatňovaly jeden typ dovozních tarifů vůči ostatním zemím.

USA začaly používat podmíněnou doložku hned ve své první obchodní smlouvě po vyhlášení nezávislosti. Konkrétně se jednalo o americko-francouzskou smlouvu z roku 1778²². Stejně smlouvy pak USA uzavřeli i s Pruskem (1785) a Švédskem (1793). Tyto smlouvy vedly k založení tzv. *Amerického výkladu*²³ nejvyšších výhod. V praxi to v podstatě znamená, že zanesení doložky do smlouvy

¹⁹ Jackson, J. H., Davey, W. J., Sykes, A. *Legal Problems of international economic relations, cases, materials and texts*. St. Paul, West Publishing co., 2008, s. 471.

²⁰ tamtéž

²¹ tamtéž s. 472

²² Oficiální název: The Treaty of Alliance

²³ Jackson, J. H., Davey, W. J., Sykes, A. 2008, op. cit., s. 472.

musí být koupeno. Tento americký princip měl narůstající vliv na obchodní politiku v zahraničí a vrcholu dosáhl mezi lety 1830 a 1860.

Co se týče evropského vývoje, ten pozvolna následoval ten americký a první podmíněnou doložku registrujeme až v roce 1810 a to sice v obchodní smlouvě mezi Anglií a Portugalskem. Navzdory tomu právě Anglie zůstávala i v této době nejdůslednější, co se týče udělování nepodmíněné doložky, i přes to, že nezdůrazňovala i doložky podmíněné. Průlomem byl již zmiňovaný pakt Cobden-Chevalier, v němž byla poprvé jasně formulována nepodmíněná doložka. Tato smlouva snižuje francouzská cla na většinu britských průmyslových výrobků na úroveň ne vyšší než 30% a naopak snižuje britská cla z francouzských vín a brandy. V důsledku toho se hodnota britského vývozu do Francie více než zdvojnásobila a rovněž se zdvojnásobil dovoz francouzských vín v Británii.²⁴ Francie ukončila tuto smlouvu v roce 1892 ve prospěch tzv. tarifu Méline.²⁵ Od tohoto okamžiku začala v evropských dohodách výrazně převažovat nepodmíněná forma doložky. Výhody Cobdenovy smlouvy byly pak podmíněně rozšířeny i na ostatní státy Francií a nepodmíněně Anglií. Velmi brzy se však ukázalo, že tento stav zvýhodňuje Francii a tak Angličané uzavřeli smlouvy s několika dalšími zeměmi. Tyto smlouvy rovněž obsahovaly nepodmíněné doložky.²⁶

Až do konce 19. století byly Evropa, navzdory silicím protekcionistickým tendencím, i USA konzistentní v následování vlastní interpretace doložky nejvyšších výhod, praxe v mezinárodním obchodě (resp. v jiných částech světa) však byla daleko pestřejší. Například v Jižní a Střední Americe a rovněž v Japonsku se využívaly obě formy, jak podmíněná tak nepodmíněná. Odlišná interpretace principu nejvyšších výhod dlouhodobě brzdila vzájemné obchodní vztahy mezi Evropou a USA, a to až do konce první světové války, která tento vztah dramaticky ovlivnila. Američané přestali být Evropany považováni za „*nerozvinutý národ*“²⁷, který je závislý na evropské pomoci. Americký kapitál začal financovat

²⁴ Zdroj: Wikipedia [citováno 18. 5. 2014] dostupné na: http://en.wikipedia.org/wiki/Cobden-Chevalier_Treaty

²⁵ tamtéž

²⁶ Jackson, J. H., Davey, W. J., Sykes, A. 2008, op. cit., s. 473.

²⁷ tamtéž

evropské továrny, začala růst poptávka po amerických produktech. Americká obchodní politika se změnila a začala více odrážet potřeby exportu. Dobrý výhled mezinárodně-obchodní situace však vážně narušila ekonomická krize na přelomu dvacátých a třicátých let minulého století. V souvislosti s krizí začínají významné světové ekonomiky zavádět ochranná opatření, která po určitou dobu ochromily světový obchod. Doslova lavinu ochranných zákonů odstartovalo přijetí Smooth-Hawley Tariff Act z roku 1930, jímž USA výrazně zvýšily cla na dovoz a to až na 60%. Následoval pokles mezinárodního obchodování, který zastavil až výše zmiňovaný Reciprocal Trade Agreement Act. Od tohoto momentu bylo široce využito možnosti sjednávat reciproční dohody obsahující doložku. Po vzniku GATT 1947 pak byla nepodmíněná doložka zakotvena jako základní stavební prvek této multilaterální smlouvy a rovněž jako záruka principu nediskriminace, což je hlavní princip GATT 1947. Doložka je pak pochopitelně součástí i právního pokračovatele, tedy GATT 1994 a v právu WTO zaujímá výhradní postavení.

3 Doložka nejvyšších výhod ve Všeobecné dohodě o clech a obchodu

Tato kapitola pojednává o doložce nejvyšších výhod, tak jak je zakotvena v GATT 1994, která v sobě inkorporuje původní GATT 1947. Popisuje definici, výhody, nevýhody a rovněž výjimky, kterých je celá řada a které do značné míry negativně ovlivňují fungování doložky.

3.1 Definice

Hlavním cílem GATT (General Agreement on tariffs and trade), tedy alespoň podle preambule, bylo uzavření recipročních a vzájemně výhodných dohod, které směřují k podstatnému snížení cel a jiných překážek obchodu a k odstranění diskriminace v mezinárodním obchodě.²⁸ Nejdůležitějšími nástroji, které ke splnění těchto cílů měly vést, byly zejména vzájemné poskytování všeobecné doložky, snížení celních sazeb, odstranění mimocelních obchodních překážek a zabezpečení nediskriminačního postavení soukromých podniků s podniky státními. Jak je patrné z postavení v samotném textu GATT, se základním pravidlem se můžeme setkat v čl. 1, který se týká všeobecné, nepodmíněné doložky. Podle tohoto ustanovení: *„Budou všem výrobkům pocházejícím z území všech ostatních smluvních stran ihned a bezpodmínečně přiznány všechny výhody, přednosti, výsady nebo osvobození poskytnuté kteroukoli smluvní stranou jakémukoli výrobku pocházejícímu z kterékoli jiné země nebo tam určenému.“*²⁹ *„Všeobecná doložka nejvyšších výhod se vztahuje na cla a dávky jakéhokoli druhu ukládané při vývozu nebo dovozu nebo v souvislosti s vývozem či dovozem, jakož i ukládané při mezinárodních převodech plateb za dovozy nebo vývozy, na způsob vybírání těchto cel a dávek, na všechna pravidla*

²⁸ Zdroj: WTO [citováno 25. 5. 2014], dostupné na:
http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/legal_e.htm

²⁹ tamtéž

a formality spojené s dovozy nebo vývozy, jakož i na všechny záležitosti, o nichž pojednávají další příslušná ustanovení.(čl. III odst. 2, 3). “³⁰

Na základě doložky tedy kterákoli členská země GATT může v zásadě nárokovat rovné a nediskriminační zacházení při svém dovozu a vývozu v jakémkoli jiném členském státě. V praxi to pak znamená, že stát je zavázán přiznat obdobným výrobkům (tzv. like products)³¹ pocházejícím z území všech smluvních států GATT tytéž výhody, které přiznal, či v budoucnu přizná jakémukoli výrobku z kteréhokoli třetího státu. V tomto smyslu tedy budou obdobné výrobky pocházející z členských států zrovnoprávněny.

3.2 Výhody spojené s udělením nejvyšších výhod

Všeobecná nepodmíněná doložka je doložkou s pozitivní formulací. Pro mnoho států znamenala a znamená hlavní motivaci pro vstup do světové obchodní organizace, je zárukou nediskriminace a je základním výstavbovým kamenem, na němž je položen systém WTO. Sami ekonomové GATT, pak vyjmenovávají pět základních benefitů, které doložka přináší. Za prvé, z ekonomického hlediska doložka zajišťuje, že každý členský stát může maximálním možným způsobem uspokojit potřeby svého exportu či importu. Za druhé, z obchodně politického pohledu, závazek vyplývající z doložky má vysokou hodnotu, je jistou zárukou bezpečnosti a základem multilaterálního systému. Za třetí, z pohledu mezinárodně-politického doložka staví zájmy „silnějších“ a vyspělejších zemí na stejnou úroveň se státy méně vyspělými a zabezpečují přístup nově přichozích států na mezinárodní trhy. Za čtvrté, z pohledu domácí politiky doložka zajišťuje větší přímočarost a transparentnost politik a snazší přístup k ochraně.

³⁰ Zdroj: WTO [citováno 25. 5. 2014], dostupné na:
http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/legal_e.htm

³¹ Obdobným výrobkem se rozumí výrobek srovnatelný ve všech znacích s výrobkem, o němž jde; není-li takového výrobku, pak jiný výrobek, který má blízkce podobné charakteristické vlastnosti jako dotčený výrobek. Zdroj: PSP ČR [citováno 1. 6. 2014], dostupné na:
<http://www.psp.cz/eknih/1996ps/tisky/t010900a.htm>

A konečně za páté, nepodmíněná doložka má ústavní význam. Slouží jako bezpečné omezení zásahů výkonné moci do obchodních záležitostí.³²

Kromě těchto důvodů se nabízí rovněž čistě politické důvody. Doložka účinně omezuje pravděpodobnost vzniku výraznějších střetů, a prakticky vylučuje možnost jejich vojenského řešení z důvodu astronomických nákladů.

3.3 Problémy režimu nejvyšších výhod

Pochopitelně, i přes mnohé výhody, které jsou s doložkou spojené, existuje řada problémů, které s sebou tak široká integrace přináší. Hlavním problémem je tzv. problém černého pasažéra. Doložka v GATT je nepodmíněná, a z tohoto důvodu jsou veškeré výhody sjednané mezi členskými státy aplikovány automaticky i na ostatní členské státy. Tyto státy pak nejsou nuceny k jakýmkoli ústupkům či poskytování výhod, což vede ke zpomalování liberalizace mezinárodního obchodu. V rámci GATT 1947 byli černí pasažéři zpočátku tolerováni, a to především z důvodu velkých nákladů na politický zásah, které převyšovaly potenciální přínos, nicméně postupem času začalo být řešení tohoto problému nevyhnutelné. Výraznou roli zde sehrály USA, které byly neustále nuceny ke snižování celních tarifů. Nabízela se dvě možná řešení, vzdát se nepodmíněné formy doložky, což by však s sebou neslo nutnost vzdát se jednoho ze základních stavebních kamenů a základního principu celé GATT 1947. Druhou možností pak bylo omezit princip reciprocity v rámci rozhodovacích procesů GATT 1947³³. Řešení bylo nalezeno v rámci Kennedyho kola³⁴. Byl ustanoven závazek All or nothing, (*„tedy princip jediného závazku, což v praxi znamená, že všichni vstupující členové musí přijmout úplný soubor všech závazků, které jsou obsahem mnohostranných dohod“*)³⁵, a ustanovily se procedury, sloužící k nalezení konsenzu mezi členskými

³² Jackson, J. H., Davey, W. J., Sykes, A. 2008, op. cit., s. 468.

³³ Ludema, R., Mayda, A.M., Do countries free ride on MFN? Dostupné na: <http://ideas.repec.org/p/csl/devewp/254.html>

³⁴ Jedno z kol (rounds) 1964-1967

³⁵ ROZEHNALOVÁ, Naděžda a kol. 2012, op. cit., s. 58.

státy. I přes veškerou aktivitu se však problém černého pasažéra nepodařilo odstranit, a ten tak nadále představuje překážku v efektivnější liberalizaci světového obchodu.

3.4 Výjimky z režimu nejvyšších výhod

Poskytování nepodmíněné formy doložky, a tedy režim je, jak již bylo zmíněno výše, základním stavebním kamenem GATT. Vzhledem k dosahu této dohody a rozmanitosti členských států, co se týče vyspělosti, rozlohy, počtu obyvatel, hospodářských výsledků či jiných faktorů, je nezbytné, aby právní úprava pamatovala na výjimky ze zásad popsanych v čl. I GATT. Rozlišujeme tři hlavní typy výjimek a výjimky vedlejší. Mezi hlavní řadíme především tzv. Grandfathers preferences. Jedná se o ty výjimky z uplatnění doložky, které mají souvislost s určitými historickými vazbami smluvních států GATT. Tyto výjimky jsou obsaženy v přílohách A až F. Druhou významnou skupinou jsou ty výjimky, které jsou uvedeny v čl. XXIV, který povoluje, pochopitelně za splnění určitých podmínek, vytváření oblastí volného obchodu a celních unií. Třetí typ výjimek vychází ze zvláštního zacházení s rozvojovými státy či méně rozvinutými státy. Dalšími výjimkami jsou pak ty, týkající se antidumpingových a vyrovnávacích cel (čl. VI), výjimky z pravidla nediskriminace dle čl. XIV, bezpečnostní výjimky dle čl. XX a ochranná opatření na základě čl. XIX.³⁶

3.4.1 Výjimky obsažené v článku I

Již samotný článek I (konkrétně odstavce 2, 3 a 4) stanoví určité výjimky, které souvisejí především s historickými vazbami smluvních států. Týkají se například vazeb mezi státy, které byly propojeny v rámci koloniálních vztahů či vztahů týkajících se výlučně sousedních zemí.³⁷ Tyto historické preference se postupem času však stávají méně významnými, a jsou nahrazovány jinými

³⁶ Zdroj: GATT [citováno 1. 6. 2014], dostupné na:
http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/gatt94_e.pdf

³⁷ tamtéž

systemy ekonomické spolupráce. Konkrétní seznamy těchto výjimek jsou obsaženy v přílohách A až F GATT.

3.4.2 Výjimky obsažené v článku VI

Článek VI stanoví výjimky týkající se tzv. vyrovnávacích cel a dumpingu. Dumping, tedy proces, při kterém je zboží jedné země uváděno na trh země druhé za cenu nižší, než je jeho normální hodnota na domácím trhu³⁸, je smlouvou považován za zavrženíhodný, působí-li nebo hrozí způsobit podstatnou újmu výrobnímu odvětví existujícímu na území smluvní strany. Smluvní strana pak je v takové situaci oprávněna uvalit na takové zboží antidumpingové clo, které nepřevyšuje dumpingové rozpětí u tohoto výrobku. Opět musí být respektovány zásady uvedené v článku I.³⁹

3.4.3 Výjimky uvedené v článku XIV

Tyto výjimky se vztahují k článkům XI až XIII. Tyto články se zabývají množstevními omezeními a kvótami v mezinárodním obchodě. Hlavní zásadou a rovněž cílem WTO je nediskriminace, resp. odstranění všech jejích forem. Právo WTO se snaží odstranit všechny typy diskriminačních opatření a kvót, nicméně za splnění určitých okolností je však možno připustit určité výjimky z těchto zásad. A právě článek XIV vymezuje tyto okolnosti umožňující odchylky. Smluvní straně je zde při splnění stanovených podmínek umožněno např. omezit platy či převody týkající se běžných transakcí, což je za normálního stavu nepřípustné.

3.4.4 Výjimky uvedené v článku XXIV

Skupina výjimek uvedených v článku XXIV zasluhuje větší pozornost než výjimky předešlé. Jedná se o výjimky týkající se celních unií a oblastí volného

³⁸Zdroj: WTO [citováno 1. 6. 2014], dostupné na:
http://www.wto.org/english/tratop_e/adp_e/adp_e.htm

³⁹ tamtéž

obchodu. Tzv. zóny volného obchodu (Free-trade areas FTA, dále jen zóny), jsou nejnižším stupněm ekonomické integrace. Jedná se o dohodu mezi dvěma či více zeměmi, která zaručuje snížení či úplné odstranění cla na určitý typ výrobků, pocházejících z daných států. Příkladem takové zóny je třeba ASEAN⁴⁰, NAFTA⁴¹ či MERCOSUR⁴². O stupínek výše stojí celní unie. V tomto případě se jedná o seskupení států, které se dohodly na omezení vzájemných obchodních bariér a zároveň uplatňují společné celní sazby vůči třetím zemím. Příkladem je Evropská unie, či celní unie SACU⁴³. V GATT je pak celní unie definována jako nahrazení dvou nebo více celních území jediným celním územím.⁴⁴

Výjimky obsažené v článku XXIV umožňuje poskytování určitých zvýhodnění mezi členskými státy takových uskupení. Na základě GATT, resp. doložky by byla tato uskupení nucena poskytnout stejné výhody i ostatním smluvním státům, čímž by smlouvy uzavírané v rámci regionů pozbývaly smysl. Článek XXVI je této povinnosti zbavuje. Tato výjimka nabyla postupem času na významu, neboť WTO dnes registruje téměř šest stovek takových uskupení⁴⁵, přičemž tento počet stále roste.

Tyto výjimky jsou odůvodněny v odstavci 4, kterým „*smluvní strany uznávají, že je žádoucí, aby se zvýšila rozvíjející se volnost obchodu dobrovolnými ujednáními sjednanými za účelem těsnější integrace hospodářství zemí, které jsou stranami takovýchto dohod. Uznávají také, že účelem celní unie aneb oblasti volného obchodu má být usnadnění obchodu mezi zúčastněnými územími a nikoli vytváření překážek obchodu ostatních smluvních stran s těmito územími.*“⁴⁶

⁴⁰ ASEAN - Sdružení států jihovýchodní Asie

⁴¹ NAFTA – Smlouva o severoamerické zóně volného obchodu

⁴² MERCOSUR – Společný trh jihu

⁴³ SACU – Jihoafrická celní unie

⁴⁴ Čl.7a GATT [citováno 1. 6. 2014], dostupné na:
http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/gatt47_e.pdf

⁴⁵ Zdroj WTO [citováno 1. 6. 2014], dostupné z
http://www.wto.org/english/tratop_e/region_e/regfac_e.htm

⁴⁶ Zdroj: GATT [citováno 1. 6. 2014] dostupné na:
http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/gatt47_e.pdf

V odst. 5 jsou pak uvedeny podmínky, za kterých jsou tyto výjimky povoleny. Předpokladem je, že nebudou znamenat větší omezení obchodu se zbožím pro ty členské státy GATT, které neparticipují na této regionální dohodě.

Výjimky v tomto článku bývají často kritizovány, protože ne zcela jasně definují tyto obchodní dohody. Vzniká pak celá řada volných regionálních uskupení, pouze za účelem obejít poskytování nejvyšších výhod.

3.4.5 Výjimky v podobě zacházení s rozvojovými, či nejméně rozvinutými zeměmi.

Hlavním heslem rozvojových zemí, které usilovaly o překonání fakticky nerovnoprávného postavení vůči vyspělejšími zemím v mezinárodním obchodě, bylo obchod místo pomoci (trade not aid). Filosofii GATT však jsou rovné podmínky pro všechny a bylo proto nutné do jisté míry modifikovat ty části dohody, které dopadají na obchod s rozvojovými zeměmi. Z podnětu Konference OSN pro obchod a rozvoj (United Nations Conference on Trade and Development – dále jen UNCTAD) byl vytvořen tzv. všeobecný systém preferencí, tedy celního zvýhodnění výrobků dovážených z rozvojových zemí, které by fungovalo bez reciprocity a diskriminace.⁴⁷ Jednalo se o řadu dočasných opatření sloužících k vyrovnání nerovností v oblasti obchodu. Zvýhodnění se týkalo rozvojových zemí, které se za rozvojové samy prohlásily, avšak vyspělé státy si ponechaly možnost vyloučení států, které vzhledem ke svému dosaženému hospodářskému rozvoji do této skupiny nepatří. Tento systém byl původně stanoven pouze na deset let, ale poté byl několikrát prodlužován.

Přestože byl tento systém vytvořen pod záštitou UNCTAD, členské státy dokázaly uvést poskytování preferencí do souladu se závazky stanovenými v GATT.

Vývoj měl několik fází. V první z nich smluvní strany GATT 1947 v roce 1971 přijaly dvě rozhodnutí na základě doporučení UNCTAD a to ve formě výjimek. První znamenalo zavedení všeobecného systému preferencí, druhé⁴⁸ pak povolilo těmto zemím odchýlit se od doložky a uzavírat mezi sebou preferenční obchodní

⁴⁷ Šturma, P., Balaš, V. 2013, op. cit., s. 295.

⁴⁸ Tzv. obchodní vyjednávání mezi rozvojovými zeměmi

ujednání. Druhá fáze přišla v průběhu Tokijského kola⁴⁹, v jehož rámci bylo v roce 1979 přijato *Rozhodnutí o odlišném a výhodnějším zacházení, reciprocitě a plnějším zapojení rozvojových zemí*.⁵⁰ Konkrétně se pak výjimka z doložky nachází v článku XXV, odst. 5 GATT. Ten umožňuje udělit výjimku na základě konsenzu dvou třetin smluvních států. Původní platnost byla opět stanovena na deset let, nicméně v roce 1979 byla přijata doložka (tzv. Enabling clause)⁵¹, která toto časové omezení zrušila.

Dalším stadiem je pak doba po vzniku WTO. V průběhu konference v Doha byl kladen zvýšený důraz na zájmy rozvojových zemí, protože podle ministerské konference spadá do kategorie rozvojových zemí většina členů WTO.

Z pohledu vyspělejších členských zemí WTO je však možné na snahy, založené na solidaritě s rozvojovými zeměmi nahlížet i kriticky. GATT je založena na určité rovnosti členských států a právě kvůli těmto výjimkám z doložky dochází k vytvoření dvojitého standardu.

V současné době je patrná snaha WTO poskytnout rozvojovým zemím ještě větší výhody s cílem urychlení jejich hlubšího zapojení do mezinárodního obchodu. Prakticky všemi oblastmi projednávanými v rámci DDA se prolíná tzv. rozvojový aspekt, což v praxi znamená větší ústupky, lepší podmínky a značně rozdílnou pozici při poskytování nejvyšších výhod. Na základě těchto skutečností je zřejmé, že vyspělejší země budou mít k současnému stavu stále více výhrad. Pokud se k problému dvojitého standardu přidají i jiné, jako například problém černého pasažéra, může v budoucnosti ze strany těchto států dojít i k iniciativám směřujícím proti samotné doložce.

⁴⁹ Tokijské kolo (1973 -79)

⁵⁰ Šturma, P., Balaš, V. 2013, op. cit., s. 295.

⁵¹ Zdroj: WTO - Enabling clause [citováno 1. 6.2014] dostupné na:
http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/enabling1979_e.htm

4 Doložka nejvyšších výhod ve Všeobecné dohodě o obchodu se službami

Tato kapitola popisuje doložku ve Všeobecné dohodě o obchodu se službami, protože současná WTO zastřešuje kromě obchodu se zbožím mimo jiné také obchod se službami. Služby jsou kromě zboží základními předměty směny a v dnešní době představují nejrychleji rostoucí odvětví světové ekonomiky. Je proto s podivem, že až do vzniku WTO neexistoval právní rámec, který by obchod se službami reguloval.

4.1 Definice

Všeobecná dohoda o obchodu se službami⁵² (The General Agreement on Trade in Service – GATS) je multilaterální dohodou, uzavřenou mezi vládami členských států WTO, která stanoví rámec právně závazných pravidel pro mezinárodní obchod se službami. Právě mezinárodní obchod se službami tvoří jednu z největších a nejrychleji se vyvíjejících složek ekonomik vyspělých i rozvojových zemí. GATS byla sjednána v rámci Uruguayského kola a skládá se ze tří hlavních prvků. Z hlavního textu, který obsahuje všeobecné závazky, z příloh, které obsahují pravidla pro konkrétní sektory a závazky jednotlivých zemí týkající se přístupu na trh (včetně indikací, ve kterých případech se dočasně nepoužije doložka). Co se týče sektorového krytí, GATS se vztahuje na všechny služby vyjma těch, které jsou dodávány při výkonu vládní moci. Samotná doložka je obsažena v části II GATS, v čl. II. „*Zde se členské země WTO zavázaly poskytnout okamžitě a bezpodmínečně službám a dodavatelům služeb kteréhokoliv jiného člena zacházení ne méně příznivé, než které poskytuje obdobným službám (like services) a dodavatelům (like suppliers) kterékoliv jiné země.*“⁵³ V tomto případě se však, na rozdíl od GATT, hovoří o kterékoli zemi, tedy i zemi, která není členem WTO.

⁵² Předpis č. 191/1995 Sb

⁵³ Rozehnalová, N. 2012, op. cit., s. 99

V rámci GATS se pak doložka uplatní i v případě, že daný člen WTO neučinil žádné specifické závazky ohledně přístupu na trh.

4.2 Výjimky

Rozsah doložky v GATS s sebou pochopitelně nesl i značné problémy. Některé vyspělé země argumentovaly tím, že doložka v podobě, jak je uvedena v článku II, poškozuje jejich status quo a otevírá volnou cestu na jejich trhy zemím s restriktivní politikou. Z podnětu odvětví finančních služeb zemí G7 a amerických poskytovatelů telekomunikačních služeb vznikla iniciativa, která vedla k úspěšnému lobbování za výjimky k doložce.⁵⁴ Výjimky jsou uvedeny v příloze ke čl. II. a týkají se poskytování finančních služeb, telekomunikačních služeb, námořní přepravy a audio-vizuálních služeb. Dále bylo ustanoveno, že výjimky budou vázané časem a budou v určitém časovém horizontu (ne delším než deset let) znovu projednávány. Přestože tato příloha měla být především nástrojem k tlaku na restriktivní režimy, došlo k tomu, že ve skutečnosti výjimky snížily hodnotu GATS jako celku, obzvláště kvůli dominovému efektu, který s sebou přináší a pravděpodobně ještě přinesou.⁵⁵ Efekt se týká rozšíření výjimek na další typy služeb pod záminkou tlaku na restriktivní režimy, přičemž pravým důvodem mohou být – a často také jsou – ekonomické zájmy určitých odvětví poskytovatelů služeb.

4.3 Hlavní rozdíly mezi doložkou v GATT a GATS

Hlavní rozdíl spočívá v rozsahu doložky a také, jak vyplývá z předchozí části, v systému výjimek. Zatímco v GATT platí doložka pouze pro členské země, v GATS platí pro kteroukoli zemi, což s sebou pochopitelně přináší celou řadu problémů. Tím hlavním je přístup na světové trhy i restriktivním režimům, což svým způsobem výrazně znevýhodňuje ostatní země s otevřenou politikou. Další problém vyplývá z čl. II: 2 GATS. Na základě tohoto ustanovení může členská země WTO udržovat opatření, které je v rozporu či neslučitelné s režimem. Postačí, aby toto opatření bylo

⁵⁴ Jackson, J. H., Davey, W. J., Sykes, A. Op. cit., 2008, s. 468.

⁵⁵ tamtéž

zapsáno v příloze. „Možnost uzákonění takovýchto výjimek plyne ze skutečnosti, že v době vzniku GATS měla řada zemí již uzavřeny preferenční bilaterální či multilaterální dohody se svými obchodními partnery“.⁵⁶ Možnost takovýchto výjimek však do značné míry snižuje hodnotu GATS jako celku.

4.4 Aktuální situace

Ačkoli byla v roce 2000 zahájena nová jednání o službách, co se týče liberalizace, k výraznějšímu pokroku stále nedošlo a jednání v rámci WTO jsou neustále odsouvána. Výjimku představuje skupina zemí (19 zemí a státy EU), které se zavázaly výrazněji liberalizovat trh se službami. Tyto země vydaly prohlášení, ve kterém se zavázaly vstoupit do „nové fáze jednání“ a dokonce vytvořit mnohostrannou dohodu. Problémem je, že jednání probíhají mimo půdu WTO a výzvy usilující o širší zapojení zůstávají zatím nevyslyšeny. Iniciativa tedy zatím zůstává bez výsledků.⁵⁷ Vzhledem k tempu, kterým se obchod se službami rozvíjí, však bude v nejbližší době potřeba zefektivnit jednání a dopracovat se ke konkrétním výsledkům, které v pozitivním smyslu ovlivní tuto oblast.

⁵⁶ ROZEHNALOVÁ, Naděžda a kol. 2012 op. cit., s. 99.

⁵⁷ Zdroj: Liberalizace obchodu se službami, [citováno 22. 6.2014] Dostupné na:
http://www.studentsummit.cz/data/1384854998367BGR_XIX_WTO_III.pdf

5 Doložka nejvyšších výhod v Dohodě o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví.

Tato kapitola stručně popisuje doložku v další z dohod, která tvoří základ WTO, tedy v Dohodě o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (dále jen TRIPS). „*Spolehlivá ochrana autorských a průmyslových práv jsou nezbytnou podmínkou všech forem mezinárodního hospodářského a obchodního styku.*“⁵⁸ Platí to pro všechny formy mezinárodního obchodu, od těch nejjednodušších až po investice v cizích státech.

5.1 Vývoj mezinárodní ochrany práv k duševnímu vlastnictví od Pařížské úmluvy po TRIPS

V 19. století, konkrétněji v jeho druhé polovině nastal doslova boom nových vynálezů a technologií, nicméně v podstatě neexistoval způsob, jak se domoci právní ochrany těchto technologií. Vyvrcholení této situace nastalo na mezinárodní výstavě vynálezů ve Vídni. Řada vystavovatelů odmítla přijet z důvodu obav o bezpečnost svých vynálezů, resp. z jejich nedostatečné právní ochrany. Tyto potíže se staly prvním impulzem pro svolání mezinárodní konference. Výsledkem byla tzv. *Pařížská úmluva na ochranu průmyslového vlastnictví*. Členské státy, dnes je jich už 174 (včetně ČR), tvoří tzv. Pařížskou unii a úmluva sama tvoří páteř mezinárodní ochrany práv k duševnímu vlastnictví. Další významnou úmluvou v oblasti ochrany práv k duševnímu vlastnictví se stala tzv. Bernská úmluva. Ta pokrývá ochranu autorských práv, nicméně nepůsobí globálně. Řada amerických států, a především USA k této úmluvě nikdy nepřistoupilo. Výsledkem pak byl vznik druhého systému právní ochrany a to sice Havanské úmluvy. Žádný z těchto systémů však nepůsobil univerzálně, proto z podnětu OSN byla vytvořena nová úmluva, a sice *Všeobecná úmluva o právu autorském*. Ta působila univerzálně, nicméně nadále platily i oba systémy předchozí. Tyto úmluvy poskytovaly sice ochranu práv

⁵⁸ Týč, V., Charvát, R. *Mezinárodní a evropská ochrana duševního vlastnictví*. Brno, 2014, s. 7.
[citováno 22. 6. 2014] dostupné na: <https://is.muni.cz/auth/el/1422/jaro2014/BO604Zk/um/>

jako takovou, nicméně příliš neřešily ochranu obchodních aspektů práv k duševnímu vlastnictví. Obrat nastal až na popud členských zemí GATT, konkrétně v rámci Uruguayského kola. Z podnětu USA vzešla iniciativa, která měla za úkol nalézt řešení problému s nedostatečnou ochranou právě obchodních aspektů. Řešení bylo nalezeno na samotném konci Uruguayského kola. *V rámci právě vzniklé WTO bylo uzavřeno 25 nových smluv, mezi nimi i TRIPS.*⁵⁹

5.2 Definice

*Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví*⁶⁰ (The Agreement on trade related Aspects of intellectual Property Rights) vstoupila v platnost 1. ledna 1995 a stejně jako GATS na základě iniciativy (především ze strany USA) během Uruguayského kola. Bylo uznáno, že „výskyt padělaného a pirátského zboží podkopává obchod a že u zahraničních investic musí být kladen dostatečný důraz na ochranu duševního vlastnictví.“⁶¹

TRIPS je multilaterální dohodou, která zakotvuje minimální standard ochrany poskytované právům k duševnímu vlastnictví a rovněž efektivní vynucení těchto práv. Cílem je usnadnění mezinárodního obchodu „omezením rušivých vlivů a překážek, podporou účinné a dostatečné ochrany práv k duševnímu vlastnictví a zajištěním, že procedury a opatření vedoucí k jejich vynucení se samy nestanou překážkou obchodu“⁶². Hlavním problémem TRIPS je její mezerovitost. Dohoda neřeší řadu otázek, tou nejzásadnější je patrně otázka rozdílnosti národních režimů ochrany práv duševního vlastnictví členů WTO, což v praxi způsobuje značné problémy. Svou mezerovitost TRIPS nejčastěji řeší odkazy na jiné mezinárodní dohody jako např. na Bernskou úmluvu a ochranu uměleckých a literárních děl, Pařížskou unijní úmluvu aj. „Hlavní význam spočívá v tom, že zahrnuje úpravu

⁵⁹ Týč, V., Charvát, R. 2014, op. cit., s. 13

⁶⁰ Předpis č. 191/1995 Sb

⁶¹ Týč, V., Charvát, R. 2014, op. cit., s. 13 a 14

⁶² tamtéž

*efektivního systému řešení sporů a stanovuje normativní standardy ochrany práv duševního vlastnictví“.*⁶³

Samotná dohoda se skládá ze tří částí. První obsahuje hmotně právní úpravu jednotlivých prvků duševního vlastnictví, druhá předepisuje smluvním státům prostředky pro vynucení práv z duševního vlastnictví a třetí se zabývá prevencí a řešením sporů mezi smluvními státy. V rámci TRIPS je doložka upravena v článku IV dohody. Ten stanoví, že ve „*věcech týkajících se ochrany duševního vlastnictví, bude jakákoli výhoda, přednost, výsada nebo osvobození přiznaná členem občanům kterékoli jiné země, přiznaná ihned a bezpodmínečně občanům všech ostatních členů*“.⁶⁴

Z této formulace vyplývá, že na rozdíl od GATS, se zde doložka vztahuje opět pouze na členské státy. Zajímavostí týkající se doložky v TRIPS je skutečnost, že byla vůbec poprvé použita v oblasti týkající se práv k duševnímu vlastnictví. Ve všech předchozích úmluvách byl zakotven pouze princip národního zacházení. Návrh na zařazení doložky vznesly USA, nicméně nenašly větší podporu. „*Většina evropských států byla proti, a to především kvůli obavám, zda zakotvení doložky neovlivní dvoustranné a vícestranné či regionální dohody, uzavírané navzájem mezi členskými státy. Doložka byla nakonec schválena a dnes zajišťuje jednotnost v mezinárodním prostředí za situace, kdy nemůže být z různých důvodů užit režim národní.*“⁶⁵ Nicméně TRIPS opět obsahuje řadu výjimek, které pozici doložky oslabují.

5.3 Výjimky z režimu nejvyšších výhod

Rovněž výjimky jsou uvedeny v článku IV a vztahují se především k mezinárodním dohodám uzavřeným členskými státy, nebo poskytnuté v souladu

⁶³ Týč, V., Charvát, R. 2014, op. cit., s. 103

⁶⁴ Zdroj: ÚPV [citováno 6. 6. 2014] Dostupné např. na:
<http://www.upv.cz/cs/pravni-predpisy/mezinarodni/dohoda-trips.html>

⁶⁵ Králíková, Zuzana. *Ochrana duševního vlastnictví v rámci WTO*. [online] Brno, 2009 [citováno 22. 6. 2014] Diplomová práce, Masarykova univerzita, právnická fakulta, str. 23. Dostupné z:
https://is.muni.cz/th/124190/pravf_m

s Bernskou či Pařížskou úmluvou.⁶⁶ Pokud jsou určité výhody poskytnuty v souladu s ustanoveními těchto úmluv (TRIPS jmenuje ještě Římskou úmluvu), „*které opravňují, aby poskytnuté zacházení bylo záležitostí nikoli národního zacházení, nýbrž zacházení poskytnutého v jiné zemi*“.⁶⁷ Tyto výjimky v podstatě odrážejí zájmy států, které byly původně proti zakotvení doložky v rámci TRIPS. V případě rozporu doložky s mezinárodními dohodami (týkajícími se ochrany duševního vlastnictví), které byly sjednány před vznikem WTO budou mít přednost tyto dohody. Samozřejmě za předpokladu že nepředstavují diskriminaci pro ostatní členy TRIPS.⁶⁸

5.4 Hlavní rozdíl od GATT

Na rozdíl od GATT, TRIPS nepojednává přímo o obchodu nebo obchodních opatřeních, navíc neřeší řadu otázek, na něž GATT pamatuje. Příkladem je otázka rozdílnosti národních režimů ochrany práv duševního vlastnictví členů WTO, což v praxi představuje značné problémy. Hlavní význam však spočívá především v poskytování ochrany právům k duševnímu vlastnictví a v úpravě efektivního systému řešení sporů. Co se týče doložky, v TRIPS je úprava nejvyšších výhod do značné míry ovlivněna jinými úmluvami, respektive participací členských států na nich. Navíc, zatímco v ostatních smlouvách má výsadní postavení režim nejvyšších výhod, v TRIPS je to režim národní.⁶⁹

5.5 Aktuální problémy doložky v TRIPS

V současné době probíhá na půdě WTO, konkrétně v rámci DDA diskuse, týkající se dopadu doložky na ceny léků v rozvojových zemích. Rozvojové země žádají výjimky z doložky, protože podle nich doložka zvyšuje ceny léků,

⁶⁶ Zdroj: ÚPV [citováno 6. 6. 2014] Dostupné např. na:
<http://www.upv.cz/cs/pravni-predpisy/mezinarodni/dohoda-trips.html>

⁶⁷ tamtéž

⁶⁸ tamtéž

⁶⁹ Králíková, Zuzana. 2009, op. cit.

a to především na nemoci jako je AIDS, malárie a jiné. Takto zvýšené ceny pak znemožňují dostupnost běžným občanům těchto států. Vyspělé země naopak argumentují tím, že se tyto státy nijak nepodílejí na vývoji léčiv či technologií sloužících k jejich výrobě. Tento problém je však pouze jedním z mnoha a jako u předchozích dvou dohod i v rámci TRIPS bude patrně nutná delší debata ohledně budoucnosti doložky. Na jedné straně barikády stojí rozvojové státy se svými potřebami a závažnými problémy, jako například zmiňovaný nedostatek léků (a zároveň epidemie AIDS), ale také jídla, vody, apod. Na druhé straně vyspělé státy poskytující širokou škálu výhod, od daňového zvýhodnění až po již zmiňované technologie a s nulovou návratností z druhé strany.

6 Konkrétní příklady fungování režimu nejvyšších výhod v právu WTO

V této části bakalářské práce bych rád popsal aplikaci doložky na konkrétních případech řešených v rámci WTO. Na prvním případě se pokusím popsat systém řešení sporů v rámci WTO, druhý případ ukazuje, jak se na mezinárodním obchodě projevují výjimky z režimu, a jak se lze domoci ochrany, pokud dojde k jeho porušení. Nicméně pokud budeme provádět rozbor konkrétních případů, musíme se alespoň stručně zmínit o způsobu rozhodování orgánů WTO a případné řešení sporů mezi členskými státy.

6.1 Řešení sporů v rámci WTO

Spory řešené v rámci WTO mohou vzniknout z porušení dohod nebo závazků na ně navazujících.⁷⁰ Tento systém vznikl v rámci Uruguayského kola a je považován za tzv. čtvrtý pilíř WTO, který pomáhá při udržení stability mezinárodního obchodního systému. Základní mechanismus je uveden v příloze č. 2, nazvané Ujednání o pravidlech a řízení při řešení sporů.⁷¹ Systém řešení sporů dopadá na vztahy mezi členské státy WTO, soukromé subjekty do nich nemohou zasahovat. Pro systém je charakteristická snaha o dosažení smíru. Orgány oprávněnými k řešení sporů jsou:

a) Orgán pro řešení sporů. Nejvyšší orgán, který ustanovuje skupiny odborníků a Stálého odvolacího orgánu, vydává doporučení a rozhodnutí.

b) Skupiny odborníků, tzv. Panely, vytvářené Orgánem pro řešení sporů. Jejich funkcí je především poskytování odborných znalostí a objektivní posouzení předmětných otázek. Dále formulují nálezy, které pomáhají Orgánu pro řešení sporů při vlastním rozhodování.

c) Stálý odvolací orgán, který zkoumá odvolání v případech řešených skupinou odborníků.

⁷⁰ ROZEHNALOVÁ, Naděžda a kol. 2012, op. cit., s. 100.

⁷¹ Zdroj: WTO [citováno 1. 6. 2014] Dostupné na:
http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/legal_e.htm#dispute

Samotné řízení pak probíhá ve čtyřech stupních. Prvním stupněm je povinná konzultace. Pokud do šedesáti dnů nevede k vyřešení sporu, může strana podat žádost o ustanovení Panelu. Toto ustanovení představuje druhý stupeň řešení sporů. Pokud se ani v průběhu tohoto stadia nepodaří dosáhnout smírného řešení, Panel předává Orgánu pro řešení sporů svůj nález. Třetí stupeň představuje odvolání tam, kde se strany rozhodly odvolat. V tomto stadiu by měl Stálý odvolací orgán podat v určité lhůtě své stanovisko. Odvolací orgán nemá možnost vyšetřovat, zabývá se pouze právními otázkami a na jejich základě má možnost potvrdit, změnit nebo zamítnout nálezy Panelu. Zpráva Panelu nebo odvolacího orgánu je závazná až tehdy, přijme-li ji Orgán pro řešení sporů. Čtvrtý stupeň představuje provádění a případná odvetná opatření tam, kde členská země neplní závazky vyplývající ze schválených zpráv. Pravomocí v takovém případě disponuje Orgán pro řešení sporů. WTO se však snaží dosáhnout smíru na základě konsenzu zúčastněných stran. Vedle obvyklého postupu tak nabízí možnost využít smírčího řízení či mediace, ve kterých vystupuje jako prostředník.

6.2 Příklad č. 1 Indonésie a opatření postihující automobilový průmysl⁷²

Případ byl přijat orgánem pro řešení sporů (Dispute settlement body – DSB, dále jen Orgán) 23. července 1998. Návrh vzešel na popud Japonska, Evropské komise a Spojených států, kteří upozornili na výjimky týkající se výjimek z daňové povinnosti, které Indonésie poskytla ve prospěch korejské automobilky KIA. Toto daňové zvýhodnění bylo dostupné de facto pouze na motorová vozidla dovážená z Jižní Koreje, avšak nikoli na obdobné výrobky z jiných členských států WTO. Indonéská opatření zvýhodňovala dovoz společností PT PTN, soukromé indonéské společnosti, která dovážela tzv. Národní automobily, vyráběné pro PT PTA korejskou automobilkou KIA. Navrhovatelé upozorňovali na to, že Indonésie na základě doložky uvedené v článku I. GATT je povinna automaticky poskytnout stejné zvýhodnění i ostatním členským státům WTO. Tím, že poskytnuto nebylo, došlo podle nich k diskriminaci a porušení doložky.

⁷² WT/DS54,55,59 a 64/R, přijato Orgánem pro řešení sporů 23. 7. 1998. Jackson, J. H., Davey, W. J., Sykes, A. 2008. Op. cit., s. 488 – 489.

Pro určení, zda došlo k porušení všeobecné doložky, musí být zodpovězeny tři základní otázky:

1. Je dána existence opatření, které poskytuje určité výhody, výsady, osvobození či přednosti?

Vzhledem k tomu, že opatřením byly zvýhodněny pouze výrobky (automobily) korejské automobilky, je jisté, že takové opatření existuje, první podmínka porušení doložky je splněna.

2. Jsou posuzované výrobky obdobné?

Rovněž v tomto případě je nepochybné, že postiženými budou především dovozci automobilů z jiných států. Taktéž druhá podmínka platí.

3. Došlo v dané situaci k tomu, že patřičný člen WTO neposkytl tyto výhody, výsady, osvobození či přednosti ihned a bezpodmínečně obdobnému výrobku pocházejícímu z území druhého člena či tam určenému?

I třetí podmínka je splněna, výhody byly poskytnuty pouze korejské automobilce, ostatní byly postiženy vyšší daňovou sazbou či vyššími cly.

Na základě výše uvedených podmínek je nepochybné, že Indonésie porušila doložku, a ve stejném smyslu se vyjádřil i Orgán, na základě doporučení Panelu. Odvolání Indonésie, která argumentovala tím, že výběr dodavatele vzešel ze soukromého sektoru a nikoli nařízením vlády, a že se tedy nespádá do rámce čl. I, byl zamítnut. Indonésie byla vyzvána k nápravě daného stavu. Zajímavostí je, že Panel v tomto případě nepoukázal na jasnou diskriminaci ze strany Indonéské vlády, ale závadným shledal pouze fakt, že Korea obdržela zvýhodněné podmínky oproti stěžovatelům.

6.3 Příklad č. 2 Thajsko: Spor o vývozu tuňáků do Evropského společenství⁷³

Thajsko je třetím největším producentem konzervovaného tuňáka a největším exportérem podílejícím se 31% na objemu světového exportu. V roce 2000 byly největším odběratelem Spojené státy, následované Kanadou a Evropským společenstvím. Protože thajský tuňákový průmysl je orientován převážně na export a téměř veškerá jeho produkce je směřována na zámořské trhy. Zahraniční dovozní omezení a vládní zásahy mají značný dopad na celkový růst. A to je právě jádrem vzájemného sporu mezi Thajskem a jedním z jeho hlavních partnerů, evropským společenstvím (ES). ES na základě cottonské dohody⁷⁴ (ACP agreement) poskytlo producentům ze zemí ACP⁷⁵ preferenční režim, na základě kterého byly dovozní cla sníženy na 0%. Ostatní producenti byli nuceni platit cla ve výši 24%, což mělo na Thajsko, jako největšího světového vývozce nemalé dopady. Navíc nulové dovozní cla povzbudily i investory a ze zemí ACP se tak stala lákavá destinace a Thajsko tak bylo nuceno snížit ceny.

Spor se nakonec týkal Thajska, k němuž se přidaly Filipíny a na druhé straně Evropské společenství. Navrhovatelé argumentovali doložkou nejvyšších výhod, která zaručuje všem členským zemím stejné výhody, a podle níž se ES dopustilo diskriminačního jednání. ES naopak požádalo o výjimku z doložky, na základě cottonské dohody. Navíc argumentovalo další výjimkou z doložky, která se týká vztahu k rozvojovým zemím a konečně také tím, že věc se týká soukromého sektoru. Navrhovatelé však tyto výjimky úspěšně napadli tvrzením, podle kterého státy ACP patřily mezi rozvojové země v 70. letech, a od let 90. mezi ně dávno nepatří, a tedy se na ně výjimky nevztahují. Navíc Thajsko předložilo jasné důkazy o tvrdém dopadu zmíněného zvýhodnění zemí ACP na ekonomiku celé země.

Spor byl rozhodován prostřednictvím mediátora, který nakonec uznal nároky navrhovatelů a navrhl řešení spočívající v zavedení určitých výhodnějších kvót.

⁷³ Gallagher, P., Low, P., Stoler, A. L. *Managing the Challenges of WTO Participation*. Cambridge, Cambridge university press. 2005. s. 555 – 566.

⁷⁴ Cottonská dohoda – navazuje na dohody z Lomé, současná podoba je z roku 2000. Oficiální název je Dohoda o partnerství mezi členy afrických, karibských a tichomořských států na jedné straně a ES na straně druhé

⁷⁵ ACP - Spolek afrických, karibských a tichomořských zemí (African, Carribean, Pacific)

Navrhovatelé byli s výsledkem spokojeni, nicméně bylo ještě potřeba konsenzu ze strany ES. Jak bylo řečeno výše, návrh mediátora není závazný, a ES mělo možnost se proti němu odvolat. Nakonec však po určitých úpravách byl návrh přijat.

Tento případ je zajímavý z několika hledisek.

Poprvé v historii WTO bylo využito mediačních služeb, přičemž sám mediátor dovedl spor ke smíru.

Za druhé, tento případ ukázal na značnou propojenost soukromého a veřejného sektoru, které ruku v ruce představují silnou páku na orgány WTO.

A za třetí, přesto, že v rámci WTO by si měly být členské země v podstatě rovny, v praxi jsou znevýhodňovány vyspělejší státy na úkor států zaostalejších.⁷⁶

⁷⁶ Gallagher, P., Low, P., Stoler, A. L. 2005, op. cit. s. 555

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo popsat režim nejvyšších výhod v právu WTO. Byl popsán vývoj režimu, a jeho postavení v rámci mezinárodních dohod, jež jsou součástí WTO. Byla definována doložka nejvyšších výhod v GATT, GATS a také TRIPS, protože současná WTO není jen mezinárodní obchod se zbožím, ale rovněž se službami a obchodními aspekty s právy k duševnímu vlastnictví. Rovněž byly popsány výjimky z režimu, a nastíněny nejzávažnější problémy. V poslední části je ukázáno fungování doložky na konkrétních případech.

Práce se snaží ověřit hypotézu, že režim nejvyšších výhod je vhodným nástrojem k odstranění nediskriminace v oblasti mezinárodního obchodu se zbožím, službami a právy k duševnímu vlastnictví.

Na základě poznatků získaných při zpracování této práce se domnívám, že fungování doložky je možné pouze v ideálním případě, nicméně existence množství výjimek toto fungování oslabují. A přestože WTO vynakládá značné úsilí na potlačení diskriminace a na co možná největší možnou míru liberalizace světového obchodu, samotné poskytování nejvyšších výhod k tomu nestačí. Z důvodu obrovských rozdílů mezi jednotlivými státy a existenci již zmíněných výjimek patrně není úplné odstranění diskriminace možné. Momentální stav nahrává státům, které režimu spíše zneužívají a zároveň na základě výjimek z doložky užívají výhod, kterých se jiným státům nedostává.

I přes určité problémy, které s sebou poskytování nejvyšších výhod nese, musíme jeho existenci vnímat pozitivně. I přesto, že diskriminace patrně úplně odstraněna nebude, existence WTO a rovněž doložky v dohodách, které tvoří její páteř, výraznou měrou přispívá k uvolnění světového obchodu a nastoluje pravidla hry pro tak složitou oblast, jakou světový obchod bezpochyby je. Navíc se stále jedná o poměrně mladou organizaci, která v budoucnu bude mít příležitost co možná nejvíce zoptimalizovat rámec své činnosti tak, aby byla diskriminace v jakékoli podobě výrazně omezena.

Seznam použitých pramenů

1. Horn, H., Mavroidis, P. C. *Legal and economic principles of world trade law*. 1. vydání. New York: Cambridge univerzity press, 2013, 367 s. ISBN 9781107038615
2. Jackson, J. H., Davey, W. J., Sykes, A. B. *Legal problems of international economic relations, cases, materials and texts*. 5. vydání. St. Paul: West publishing co. 2008. 1211 s. ISBN 987-0-314-16026
3. Lester S., Mercurio B., Davies A. *World trade law, text, materials and commentary*. 2. vydání. Oxford: Hazt Publishing Ltd. 2012. 934 s. ISBN 9781107038615
4. Šturma, P., Balaš, V. *Mezinárodní ekonomické právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 537 s. ISBN 9788071790693
5. Rozehnalová, N. *Právo mezinárodního obchodu*. 3. vydání Praha Wolters Kluwer, 2010, 552 s. ISBN 978-80-7357-562-5
6. Rozehnalová, N. a kol. *Právo světové obchodní organizace a další kapitoly z mezinárodního a ekonomického práva*. 1.vydání.Brno: Masarykova univerzita, 2012, 222 s. ISBN 987-80-210-5154-6
7. David, V., Sladký, P., Zbožík F. *Mezinárodní právo veřejné*. Praha: Linde Praha a.s. 2004. 425 s. ISBN 80-7201-473-0
8. Gallagher, P.,Low, P., Stoler, A., L. *Managing the challenges of WTO participation*. 1. vydání. Cambridge: Cambridge university press. 2005. 652s. ISBN 13 978-0-521-67754-7
9. Kroupa, J. *Slovník soudobé politiky a mezinárodních vztahů*. 1. Vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, 132 s. ISBN 978-80-7375-568-7
10. Králíková, Zuzana. *Ochrana duševního vlastnictví v rámci WTO*. Brno, 2009. Diplomová práce, Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/124190/pravf_m
11. Týč, V., Charvát, R. *Mezinárodní a evropská ochrana práv k duševnímu vlastnictví*. Multimediální učební text 2014, dostupný na: <https://is.muni.cz/auth/el/1422/jaro2014/BO604Zk/um/>

12. Všeobecná dohoda o clech a obchodu z roku 1947. Dostupná např. na:
http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/gatt47_01_e.htm
13. Všeobecná dohoda o obchodu se službami, dostupná např. na:
http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/26-gats_01_e.htm
14. Všeobecná dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví, dostupná např. na:
<http://www.upv.cz/cs/pravni-predpisy/mezinarodni/dohoda-trips.html>
15. Enabling clause, dostupná např. na:
http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/enabling1979_e.htm
16. Ludema, R., Mayda, A.M., *Do countries free ride on MFN?* Dostupné např. na:
<http://ideas.repec.org/p/csl/devewp/254.html>
17. Liberalizace světového obchodu se službami. Dostupné na:
http://www.studentsummit.cz/data/1384854998367BGR_XIX_WTO_III.pdf
18. Oficiální stránky Světové obchodní organizace, dostupné na:
<http://www.wto.org/>
19. Dohoda o zřízení Světové obchodní organizace, dostupná např. na:
http://ec.europa.eu/translation/czech/guidelines/documents/wto_agreement_cs.pdf
20. <http://www.wikipedia.org/>
21. <http://www.mzv.cz>
22. <http://www.mpo.cz/>

Seznam použitých zkratek

Světová obchodní organizace – WTO

Doložka nejvyšších výhod – doložka

Režim nejvyšších výhod – režim

Všeobecná dohoda o clech a obchodu – GATT

Všeobecná dohoda o obchodu se službami – GATS

Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví – TRIPS

Konference OSN pro obnovu a rozvoj - UNCTAD

Orgán pro řešení sporů – Orgán

Skupina odborníků – Panel

Rozvojová agenda z Dohá – DDA